

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.1, november 2012

Indledningen er redigeret af Kim Steen Ravn

Tilsyn ved dr.theol. K.E. BuggeJohnny Kondrup

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2021

Indledning til

Bøn og Begreb om en Dansk Høiskole i Soer

ved Henrik Yde

Indhold

- 1 En "höiere Anstalt for folkelig Dannelse og for praktisk Duelighed"
- 2 Rådgivende stænderforsamlinger
- 3 Den første stænderforsamling 1835-1836
- 4 De første højskoleskrifter
- 5 Tronskiftet 1839
- 6 I audiens hos kongen
- 7 Meningsudveksling med Ingemann
- 8 Ny selvbevidsthed
- 9 Bøn og Begreb om en Dansk Høiskole i Soer
- 10 Efterliv
- 11 Metrisk beskrivelse af værkets indlednings- og afslutningsdigte
- 12 Anvendt litteratur
- 13 Anvendt webside

1 En "höiere Anstalt for folkelig Dannelse og for praktisk Duelighed"

Endnu før Grundtvig formulerer begrebet om en dansk eller folkelig højskole, peger han i "Indledning" til *Nordens Mythologi* (1832) i almindelighed på behovet for en ny type læreanstalt:

Et *Borgerligt og Ridderligt Academie*, eller hvad Man vil kalde en saadan höiere Anstalt for folkelig Dannelse og for praktisk Duelighed i alle Hoved-Fag, det er aabenbar det store Savn i alle Lande, der maa afhjelpes, og det snart, baade for Borger-Samfundets og for Lærdommens Skyld. (*Nordens Mythologi* 1832, s. 28)

Læs mere

En tilsvarende formulering findes i et utrykt udkast fra 1830 eller 1831, se Bugge 1965, s. 235. Om Sorø-tankens fremvækst hos Grundtvig siden 1810 og tankens modning efter 1821, se generelt sst., s. 229-236.

Grundtvig erklærer samtidig, at han ikke er:

“nogen Ven af Rigs-Dage, men da de høre til Dagens Orden, skulde man dog indsee, at uden en hensigtsmæssig Dannelse af alle dem, der skal kunne være Medlemmer af Folke-Forsamlingen, maae de blive en Ulykke for Staten [...]” (s. 28).

På dette tidspunkt retter disse tanker sig generelt mod de europæiske nationer, der i 1830 under liberalismens faner havde gennemlevet revolutioner og revolutionære opstande. Men tankerne tager dog også sigte på de heraf inspirerede rørelser i Danmark og i hertugdømmerne Slesvig og Holsten.

2 Rådgivende stænderforsamlinger

Heller ikke den regerende enevældige Frederik 6. var nogen ven af rigsdage. Og det var et forsøg på at tage vinden ud af sejlene på det liberale krav om en fri forfatning eller ‘konstitution’, at han den 28. maj 1831 efter preussisk forbillede udstedte en forordning om indførelse af rådgivende provinsialstænder (stænderforsamlinger) i Danmark og hertugdømmerne. Herved ville man også forebygge de voldsomheder, under hvilke tilsvarende frihedskrav var blevet fremført flere steder i Europa siden 1830.

Grundtvig havde fulgt de europæiske begivenheder ganske nøje. I sin lille bog *Politiske Betragtninger med Blik paa Danmark og Holsteen*, skrevet 1830, udgivet januar 1831, henviste han i indledningskapitlet (med undertitlen: “Om Oprør”) misbilligende til Julirevolutionen i Paris, augustopstanden i Bruxelles mod hollænderne (som i november førte til Belgiens uafhængighed) og til novemberopstanden i Warszawa (der blev slået hårdt ned af Rusland februar-september 1831). Grundtvig var en varm fortaler for enevælden, specielt den danske, og så længe denne bestod, vendte han sig generelt imod demokratiske statsformer og konstitutionelle monarkier.

Men *inden for* den enevældige stat havde kongen ifølge Grundtvig brug for embedsmænd og rådgivere med sund, praktisk forstand. Og sådanne mænd skulle ikke nødvendigvis findes blandt universitetsfolk, men snarere blandt godsejere, købmænd og andre, der havde mindre brug for klassiske universitetslærdomme og mere behov for den slags kundskaber, som kunne opnås på en alternativ “Høiskole for folkelig Videnskabelighed og borgerlig Uddannelse” (*Politiske Betragtninger* 1831, s. 50-51).

Grundtvigs inspiration til disse tanker om praktisk sans og brugbar viden kom ikke mindst fra tre sommerbesøg i England 1829-1831. Der havde han oplevet anderledes levende universitetsmiljøer end Københavns og i det hele taget et anderledes

dynamisk samfund end det stillestående Danmark under Frederik 6.s enevælde.

I det følgende skal især den historiske og politiske baggrund for disse tanker opridses nærmere.

3 Den første stænderforsamling 1835-1836

Under indtryk af røret omkring valgene 17.-24. november 1834 af københavnske deputerede til den første stænderforsamling for øerne havde B.S. Ingemann den 25. december 1834 skrevet til sin ven Grundtvig:

“Som jeg hører, skal den politiske Stemning i Hovedstaden i den senere Tid røbe en næsten vulkansk Gjæring, og Kandestøber-Koterierne [-partierne, klikerne] tage stærk Overhaand [...]. Gjensidig Aabenhjærtighed mellem Hoved og Krop var nu vist ønskeligst” (*Grundtvig og Ingemann 1882*, s. 169).

Grundtvig, som sad begravet i middelalderhistoriske studier, svarede først “Paaske-Lørdag 1835” (dvs. 18. april), og da i meget almene vendinger, at “Kroppen”, de deputerede til stænderforsamlingen, og “Hovedet”, regeringen, syntes at nære urealistiske forventninger til hinanden.

“Men jeg har dog godt Haab, og vilde blot ønske [...] vi saa havde et ordentligt *Sorø Akademi* [...], hvor den Ungdom, der har Lyst til at handle, kunde lære baade at tænke, at tale og at handle dansk” (*Grundtvig og Ingemann 1882*, s. 172-173).

Ingemann havde boet i Sorø siden 1821 og var lektor og titulær professor ved akademiet.

Den første stænderforsamling for øerne fandt omsider sted i Roskilde 1. oktober 1835-26. februar 1836 (og samtidig i Itzehoe for Holsten, lidt senere i Viborg for Jylland og i Slesvig by for Slesvig), og den trådte derefter sammen hvert andet år til og med 1848. Grundtvig var ikke med (han var ikke valgbar) og betragtede i begyndelsen foretagendet med skepsis.

Læs mere

Da Grundtvig ikke var ejendomsbesidder, var han ikke valgbar og havde heller ikke valgret. Betingelsen for at have valgret var bl.a. besiddelse af fast ejendom af en vis størrelse eller værdi, betingelsen for at være valgbar var besiddelse af fast ejendom af den dobbelte størrelse. Ud fra dette og andre kriterier var der i kongeriget og hertugdømmerne tilsammen ca. 32.000 stemmeberettigede vælgere, 2,8 % af befolkningen.

Gennem deputerede kirkelige meningsfæller søgte han dog at få en af sine hjertesager, sognebåndets løsning, på dagsordenen (se *Breve 2 1926*, breve nr. 375-386, s. 236-262). Forslaget blev også fremlagt, den 2. februar 1836, men blev henlagt pga. formalia: Det var indgivet for sent til at kunne behandles.

Skønt Grundtvig således led nederlag i denne sag, ændrede hans indstilling til de rådgivende stænderforsamlinger sig hurtigt fra skepsis til begejstring. Nu så han nemlig, som han skrev i begyndelsen af 1836 i sit første egentlige højskoleskrift, *Det Danske Fiir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet*, at Danmark endelig havde genvundet sin oprindelige forfatning: “‘Kongens Ene-Herredømme’ og ‘Folkets aabenlydte Stemme-Frihed’ er Rigets Arilds-Lov” (1836, s. 13). (Ved “Stemme-Frihed” forstås der her alene talefrihed, retten til at rejse en mundtlig debat, ikke retten til at deltage i en afstemning, det være sig til et parlament eller til organer med blot rådgivende kompetence.)

Det første skridt til at genvinde denne ‘oprindelige forfatning’ var indførelsen af enevælden i 1660-1661; hermed satte folket kongen fri af alle håndfæstninger, så han kunne regere uden hensyn til adelens og gejstlighedens særinteresser. Det andet og endelige skridt var indførelsen af ‘folkerådet’. Hermed kunne nu en ‘fri folkestemme’ rådgive en ‘fri konge’.

Læs mere

Om kontinuiteten i Grundtvigs politiske filosofi har Tine Damsholt skrevet en instruktiv artikel: “Elementer i Grundtvigs politiske tænkning” (1995). Den bærende tanke er, at Grundtvig var opvokset i og må forstås på baggrund af 1700-tallets kontraktteoretiske “ideelle forestilling om enevælden som folkestemmens fortolker” (s. 140).

Hvad der gjorde særligt indtryk på Grundtvig, var det forhold, at forhandlingerne i ‘folkerådet’ var *mundtlige*, og at bonderepræsentanterne (9 ud af 70 deputerede i Roskilde, jf. Jensen 1931, s. 365-366) fremtrådte ganske uimponerede i en forsamling, der ellers overvejende bestod af godsejere, storborgere og veltalende intellektuelle. Han så heri en statsmæssig, verdslig parallel til sin ‘mageløse opdagelse’ fra 1825 af, at det ikke var Bibelen, men ‘det levende ord’, dvs. den mundtligt overleverede apostolske trosbekendelse ved dåben samt indstiftelsesordene ved nadveren, der sikrede kontinuiteten i kristenheden tilbage til de første kristne.

4 De første højskoleskrifter

I *Det Danske Fiir-Kløver*, udvikler han da idéen om en folkelig højskole (dvs. et nationalt universitet), uafhængig af Københavns Universitet, som en forudsætning for, at folket virkelig også fremover vil komme til *orde* i ‘folkerådet’: Når der er tale om statsanliggender, må “*en Høi-Skole for vor borgerlige Ungdom, hvorved den Dannelse og Oplysning, vi maae ønske baade hos Stats-Raadet og Dets Vælgere, omhyggelig fremmes*” (1836, s. 40).

(Det danske ord ‘højskole’ bliver siden Grundtvig ofte associeret med ‘folkehøjskole’, men anvendtes i samtiden om universiter og højere læreanstalter. Ordet er indført fra tysk, hvor ‘Hochschule’ bruges om læreanstalter, både universiteter og akademier, der tilbyder højere videregående undervisning.)

Grundtvigs andet større højskoleskrift, pjecen *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole*, udkom i Christiania (det nuværende Oslo) juli 1837. Han hævder her, at mens en folkelig højskole i Danmark må gives til folket af staten, kan den i Norge snarere rejses ad frivillighedens vej som et aktieselskab.

I København vakte pjecen alene opsigt derved, at dens udgivelse i Norge blev betragtet som et forsøg på at omgå den danske censur, Grundtvig som følge af en dom for injurier havde været underkastet siden 1826.

Grundtvigs tredje og mere betydelige højskoleskrift, *Skolen for Livet og Akademiet i Soer*, udkom februar 1838.

Han var ved juletid 1837 omsider blevet løst fra censuren og modtog i den forbindelse et personligt lykønskingsbrev fra tronfølgeren, Christian Frederik, den senere Christian 8. I den anledning søgte han audiens hos tronfølgeren, og under samtalen bad prinsen Grundtvig komme med en nærmere redegørelse for sine tanker om skolevæsenet i almindelighed og Sorø Akademi i særdeleshed. *Skolen for Livet og Akademiet i Soer* er denne redegørelse.

Prinsens interesse skyldtes formentlig ikke mindst, at der på Sorø latinskole ifølge kongelig resolution af 1837 netop var blevet oprettet en 'realafdeling' med moderne sprog og naturvidenskab som fag.

En betydelig sidegevinst ved mødet var, at tronfølgeren introducerede Grundtvig for sin "Gemalinde, som jeg fandt vidt at overgaa sit Rygte eller dog den Tro, jeg havde fæstet dertil" (*Grundtvig og Ingemann* 1882, s. 210, brev af 23. februar 1838). Prinsessen, den senere dronning Caroline Amalie, skulle vise sig at blive en af Grundtvigs mest trofaste tilhængere, mæcener og beskyttere.

Om den folkelige højskoles mål og målgruppe hedder det i *Skolen for Livet og Akademiet i Soer*, at den skal henvende sig til den store del af folket (eller rettere: folkets *mænd*), som ikke skal være embedsmænd, men almindelige bønder og borgere. Skolen skal være frivillig og eksamensfri, og dens drivkraft må være elevernes personlige videbegær og lærelyst. Der skal undervises på dansk og primært gennem tale og samtale, altså mundtligt. I beskæftigelse med landets fællesanliggender skal de gamle bonde-, borger- og embedsstænder her frigøre sig fra deres snævre egeninteresser for at indgå eller opgå i ét folk.

I de følgende år konkretiserer Grundtvig sin folkelighedsopfattelse yderligere. Hensynet til helhedens vel forbliver det overordnede; men i direkte opposition til de liberales opfattelse af intelligentsiaens (dvs. deres egen) betydning fremhæver han fra nu af den selvejende bondestand. I en tale i foredragsforeningen Danske Samfund 23. juni 1840 understreger han således, at "Menigmand er Folkets Kierne", og at han ved menigmand forstår "den Deel af Folket, der bogstavelig æder sit Brød i sit Ansigts Sved", altså "Menigmand i Almindelighed og Bonden i Særdeleshed" (citeret efter Bugge 1965, s. 321).

Den 3. december 1839 døde Frederik 6. 71 år gammel og blev efterfulgt af Christian 8. Tiden omkring årsskiftet 1839-1840 var i København præget af den uro og spændte forventning, som tronskiftet fremkaldte.

De liberale havde store forventninger til Christian 8. Personligt var han veluddannet og nærede kunstneriske og videnskabelige interesser. Som ung statholder i Norge fra april 1813 havde han støttet de norske ønsker om selvstændighed; den 17. maj 1814 underskrev han den meget liberale Eidsvoll-forfatning og blev herefter valgt til konstitutionel konge af Norge. For at afværge en krig med Sverige måtte han imidlertid abdicere allerede seks måneder senere, hvorefter Norge indgik i en ufrivillig union med Sverige og måtte underordne sig svensk udenrigspolitik.

Ryget som liberal fulgte ham imidlertid og fik ved tronskiftet 1839 mange til at vejre demokratisk morgenluft. Straks efter sin regeringsovertagelse 3. december 1839 modtog Christian 8. fra talrige studenter, borgere og borgerrepræsentanter henvendelser (kaldet 'adresser') med krav om en fri forfatning og om uindskrænket trykkefrihed. Han afviste imidlertid begge krav og fastholdt i sin regeringstid enevælden, men gennemførte dog i sine første regeringsår store administrative reformer.

6 I audiens hos kongen

Grundtvig, som i forvejen nød det nye kongepars bevågenhed, hørte ikke til de utilfredse. Den 12. januar 1840 skrev han til B.S. Ingemann:

“Jeg kan [...] i denne Tid slet ikke have Ro paa mig til at gjøre andet, end hvad Dagen nødvendig kræver, fordi jeg bestandig er sysselsat med Tanken om, hvad der vil og hvad der, efter mine Tanker, kunde og burde ske i den nye Konges Tid. I Mandags stod jeg da omsider for hans Ansigt, da han, efter at have set min “Hylding” [hyldestskriftet *Kong Christian-Frederiks Hylding i Danske Samfund*, 1839], lod mig sige gennem Dronningen, at han gjerne vilde se mig. Det var en lang Standret [her: ventetid, man tilbringer stående] i Forstuen, og Samtalen var – forholdsvis – hverken død eller kort; [...] Om Sorø fik jeg ikke sagt et Ord til Kongen denne Gang, uden hvad der ligger i “Hyldingen” og i Begrebet af den “Folkelighed”, jeg ivrig fremhævede, tillige med den aandelige Frihed, som Betingelserne for en Regering, mageløs siden Valdemarernes Dage, i det jeg lykønskede Kongen med Danmark, ligesom jeg havde lykønsket Danmark med Kongen” (*Grundtvig og Ingemann* 1882, s. 234 f.).

7 Meningsudveksling med Ingemann

6. oktober 1840 skrev Ingemann til Grundtvig om spekulationer vedrørende Sorø Akademi og latinskoles fremtid og konstaterede mht. latinen:

“At her maa ske en Hovedreform med Akademiet, kan jeg naturligvis ikke andet end ønske; men [...] Vort nye Skoleaar er begyndt med en Forøgelse af det latinske Timeantal i de nederste Klasser, hvilket formodentlig vil endnu mere, end hvad tilforn er sket, undergrave vor saakaldte Realskole. Mod Filologernes Overvægt og vor Direktors Vilje hjælper mit og et Par andres dissentierende Votum i Deliberations-Protokollen [mindretalsudtalelse i forhandlingsprotokollen] kun lidet” (*Grundtvig og Ingemann*

1882, s. 238-239).

Ingemann hentydede her til realiseringen af den kongelige resolution af 1837, ifølge hvilken der indførtes realskoleundervisning ved Sorø Skole (latinskolen); alligevel undervistes alle elever fortsat i latin seks timer om ugen, og i 1840 *forøgedes* antallet af ugentlige latintimer fra seks til syv.

Grundtvig var ikke tilfreds med Ingemanns sagtomdige indordnen sig og svarede straks den 8. oktober:

“naar jeg paa én Gang ser, [...] at ‘Latinen’ gjør saa mærkelig [bemærkelsesværdig] en Fremgang i *Sor*, som dit Brev ikke blot melder, men viser, da er jeg rigtig nok nær ved at hænge med Næsen, saa Stjærnerne tindre forgjæves. Imidlertid er dog de gode Varsler saa mangfoldige og har saa stærkt et Vidnesbyrd, hver Gang Aanden kommer over mig, at jeg ej kan tvivle om, Skinnet jo ogsaa her bedrager, og dit Brev bestyrker ganske mærkelig den Slutning; thi naar jeg tæller de *latinske* Ord, du dèr har brugt, synes det jo, som du kun paa Skrømt havde givet et ‘dissentierende Votum i Deliberations-Protokollen’, og dog er jeg ganske vis paa, du ønskede med mig, at Latinen i vort Dansk sad paa Bloksbjerg. – Men, kjære Ven! hvorfor siger du ikke høje vedkommende et Ord om Latinens Vederstyggelighed netop hos jer og unaturlige, i Grunden ulovlige Udbredelse? Saa længe det *kun* høres fra mig, er det næsten umuligt, det kan faa Magt, og dog maa det være vor Skyld, om Dansken ikke i vore Dage tilbagevinder sin Dronningstol i Fæderlandet; thi paa en Tid, da alt gaar som et Lagen, er det aldeles umuligt, at Latinskolen skulde være urokkelig: den maa tvært imod falde ved det første Stød med forenede Kræfter, vi give den. [...] Derfor lad os arbejde, medens det er Dag! Varslerne er gode, vi har Mod, saa vinde vi Sejer over Døden” (*Grundtvig og Ingemann* 1882, s. 239-240).

8 Ny selvbevidsthed

Bøn og Begreb om en Dansk Høiskole i Soer fra november 1840 er det fjerde af Grundtvigs større højskoleskrifter.

Ved Christian 8.s tronbestigelse blev der stadig forhandlet om en reorganisering af undervisningen på Sorø Akademi og latinskole. Grundtvig har derfor følt sig kaldet til at blande sig i forhandlingerne netop nu.

Dertil kom, at den gamle bogorm Grundtvig gennem sine historiske “Mands Minde”-foredrag på Borchs Kollegium 1838 og gennem sit formandskab i foredragsforeningen Danske Samfund siden foråret 1839 havde høstet helt nye erfaringer som *taler* med ‘det levende ord’ som formidlingsform.

Endelig sad han netop nu socialt sikrere i sadlen, end han havde gjort siden 1826, da han i forbindelse med en injuriersag følte sig presset til at tage sin afsked som præst. Den 25. marts 1839 søgte han det lille kald ved kirken i hospitalet (asylet) Vartov i Løngangsstræde, og inden sin tiltrædelse 9. juni dér havde han i april på opfordring holdt tre prøveforedrag i Danske Samfund. Som fastansat præst og efterspurgt taler – og i bevidstheden om det nye kongepars bevågenhed – må han have følt, at hans ord havde større vægt nu end nogensinde tidligere.

9 Bøn og Begreb om en Dansk Høiskole i Soer

Det er vel netop derfor, *Bøn og Begreb om en Dansk Høiskole i Soer* skiller sig ud fra Grundtvigs øvrige højskoleskrifter ved at beskrive den kommende skoles struktur og ledelsesforhold usædvanlig konkret.

Værket er bygget op af et indledende digt: "Bøn til Majestæten for Danskhed og Modersmaal", hoveddelen: "Begreb om en Kongelig Dansk Høiskole" i prosa og endelig afslutningsdigtet: "Morgendrøm om Sorø"; sidstnævnte var i alt væsentligt forfattet 1821, men blev først trykt nu.

I prosadelens indledning understreger han for det første, som allerede 1836 i *Det Danske Fiir-Kløver*, at højskolens overordnede mål måtte være at give de "Haandværksmænd og Bønder", der som "Kongens Raadgivere" havde sæde i stænderforsamlingerne, oplysning "om Alt hvad man behøver at vide, for ikke blot at have Sæde men Stemme i Folke-Raadet, og til ei blot at kunne afgive sin Stemme, men gjøre den gjældende" (*Bøn og Begreb om en Dansk Høiskole i Soer*, s. 7).

For det andet understreger han, tydeligere end i *Det Danske Fiir-Kløver*, at akademiet helt må bryde forbindelsen til såvel Københavns Universitet som til Sorø latinskole, herunder afvikle al latinundervisning og begge akademiske eksaminer, og endelig at akademiet – til sikring af sin uafhængighed – skal have sin egen bestyrelse (s. 9).

Ledelsesspørgsmålet og navnlig samspillet mellem ledelse og studerende optager Grundtvig særligt. Her udvikler han for første gang forestillingen om "Hovmesteren" og dennes forhold til elevrådet eller "Skole-Raadet" som et billede på forholdet mellem kongen og stænderforsamlingerne – og som forberedelse til levende deltagelse i stænderforsamlingerne. *Bøn og Begreb om en Dansk Høiskole i Soer* er det eneste højskoleskrift, hvor Grundtvig nævner et "Skole-Raad":

"For imidlertid at virke i vor Stats-Forfatnings, baade Kongens og Folkets Aand, maatte *Høiskolen* ogsaa bestyres ligesom Riget, saa *Hovmesteren* (eller hvad Bestyreren skulde hedde) vel, paa eget Ansvar, kunde forordne hvad han vilde, men maatte i alt Vigtigt først høre *Skole-Raadet*, hvis Medlemmer næsten alle valgdes af *Ungdommen* selv; thi Dette vilde baade i det Hele være Oplysnings-Værket tjenligst, og i Særdeleshed give Stats-Forfatningen langt mere Anskuelighed, Liv og Fasthed hos Folket, medens de valgte Medlemmer vilde finde, det var en god Forberedelse til Folke-Raadet" (s. 15-16).

Frivilligheden og *lysten* understreges stærkt: Om eleverne finder undervisningen "*nyttig og fornøielig* [...] kan Ingen sige uden de selv, saa dertil maa gives dem en *ordentlig* Leilighed i Skole-Raadet" (s. 16).

Af samme grund kvier Grundtvig sig ved at udtale sine egne formodninger om, "hvad Oplysnings-Værket skulde omfatte og hvordan det med Held kunde drives" (s. 16-17). Hvor han alligevel vover pelsen, er det mest i almene vendinger om, "hvad der til Gavn og Glæde kan være *Fællesgods*" (s. 19-20), herunder efter hans mening beskæftigelse med danske folkeviser og gamle ordsprog.

Af langt større blivende betydning – for senere tiders folkehøjskoler og for Grundtvigs

eftermæle som pædagogisk tænker – er hans stadigt varierede formuleringer vedrørende forholdet mellem ledelse og elever og eleverne indbyrdes:

“nu er det noget, desværre, blandt os aldeles Nyt, jeg har for Øie, en Oplysnings-Anstalt nemlig, hvorved Folket efterhaanden vaagnede til Selv-Bevidsthed, og hvor Lederne lærde ligesaameget af Ungdommen, som den af dem, en saadan levende Vexel-Virkning og indbyrdes Underviisning, hvorved der lagdes Bro over det svælgende Dyb, [som] Hierarchi, Aristokrati, Latineri og honet Ambition har befæstet mellem hardtad hele Folket paa den ene, og Dets Ledere og Lærere, med en Haandfuld saakaldte Dannede og Oplyste, paa den anden Side, dette svælgende Dyb, hvori ellers snart hele det *Borgerlige Selskab* og al rolig, historisk fremskridende Udvikling maatte gaa til Grunde” (s. 18).

[...] kun i samme Forhold, som *Talen* bliver til *Sam-Tale*, dels mellem Gamle og Unge, og dels mellem de Unge indbyrdes, kun i samme Forhold lykkes Oplysningen [...]” (s. 20).

Det er i sådanne skarpe afvisninger af, at det jævne folk, “Folkets Marv og Kierne”, for at kunne bidrage selvbevidst til samfundets styrelse, først skulle overtage en særligt kvalificeret elites åndelige budskab, at Grundtvig skiller sig markant ud fra sin danske samtid. Internationalt kan han vel i denne henseende bedst sammenlignes med de nogenlunde samtidige Karl Marx og Friedrich Engels, der tilsvarende – om end på et ganske andet filosofisk og politisk grundlag – hævdede, at arbejderklassens befrielse måtte være dens eget værk.

Læs mere

F.eks. således:

“Wir haben bei der Gründung der Internationalen ausdrücklich den Schlachtruf formuliert: Die Befreiung der Arbeiterklasse muß das Werk der Arbeiterklasse selbst sein. Wir können also nicht zusammengehn mit Leuten, die es offen aussprechen, daß die Arbeiter zu ungebildet sind, sich selbst zu befreien und erst von oben herab befreit werden müssen durch philanthropische Groß- und Kleinbürger”, “Zirkularbrief an Bebel, Liebknecht, Bracke u.a.” 17.-18. september 1879, Marx & Engels (1962), s. 165.

(‘Ved grundlæggelsen af Internationale [i 1864] har vi udtrykkelig formuleret kampråbet: Arbejderklassens befrielse må være arbejderklassens eget værk. Altså kan vi ikke samarbejde med folk, som åbent udtaler, at arbejderne er for udannede til at befri sig selv og først må befries fra oven af filantropiske stor- og småborgere.’ Oversat af GV.)

10 Efterliv

Bøn og Begreb om en Dansk Høiskole i Soer fik – som Grundtvigs øvrige højskoleskrifter – ingen som helst virkning for eller indvirkning på Sorø Akademi, ja værket blev stort set ikke ænset i samtiden. Bortset fra en salgsnotits i *Adresseavisen* omtalte kun ét blad overhovedet dets fremkomst, og denne omtale var helt

forudsigelig: Grundtvigs nære ven og kirkepolitiske kampfælle J.C. Lindberg anmeldte skriftet overstrømmende i den af ham selv redigerede *Nordisk Kirketidende* (nr. 42, 8. november 1840).

Men da Grundtvig i dette værk havde vovet sig længere ud end hidtil med anbefalinger af konkrete reformer af Sorø Akademi og latinskole, og da han må have regnet med den nye konges opbakning, må skuffelsen over værkets manglende gennemslagskraft have været dyb.

Det er formentlig årsagen til, at Grundtvig senere anså *Bøn og Begreb om en Dansk Høiskole i Soer* for at være det "mindst værdifulde" (refereret af Carl Grove i *Dansk Folketidende*, 8. november 1872) af sine højskoleskrifter. Mere end 30 år efter bogens fremkomst "erklærede han bestemt, at han *ikke* vilde have den optaget" (sst.) i den samlede udgave af sine øvrige *Smaaskrifter om den historiske Høiskole* (1872).

Som det eneste af Grundtvigs højskoleskrifter blev *Bøn og Begreb om en Dansk Høiskole i Soer* derfor ikke optrykt i forfatterens levetid.

11 Metrisk beskrivelse af værkets indlednings- og afslutningsdigte

"Bøn til Majestæten for Danskhed og Modersmaal", som indleder værket:

15 strofer, 7 vers, jambisk: 11 10 11 10 11 11 10; ababccd; a ♀, b ♂, c ♀, d ♂.

Afslutningsdigtet "Morgendrom om Sorø":

20 strofer, 7 vers, jambisk: 8 7 8 7 8 8 7; ababccd; a ♂, b ♀, c ♂, d ♀.

12 Anvendt litteratur

- Achen, Sven Tito (1981) "Sorø Akademis skoles våben" i *Soranerbladet*, nr. 3, 1981. København.
- *Bibliografien*, se Johansen, Steen (1948-1954).
- Brøndsted, Johannes red. (1962) *Academia Sorana. Kloster – Akademi – Skole*. København.
- Bugge, Knud Eyvin (1965) *Skolen for livet. Studier over N.F.S. Grundtvigs pædagogiske tanker*. København.
- Damsholt, Tine (1995) "Elementer i Grundtvigs politiske tænkning", i *Grundtvig-Studier* 1995. København.
- Grell, Helge (1988) *Skaberånd og folkeånd*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1812) *Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1831) *Politiske Betragtninger med Blik paa Danmark*

og Holsteen. København.

- Grundtvig, N.F.S. (1832) *Nordens Mythologi eller Sind-Billedsprog, historisk-poetisk udviklet og oplyst*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1836) *Det Danske Fiir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1837) *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole*. Christiania.
- Grundtvig, N.F.S. (1838) *Skolen for Livet og Akademiet i Soer*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1839) *Kong Christian-Frederiks Hylding i Danske Samfund*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1840a) *Phenix-Fuglen. Et Angelsachsisk Kvad første gang udgivet med Indledning, Fordanskning og Efterklang*, København.
- Grundtvig, N.F.S. (1840b) *Bøn og Begreb om en Dansk Høiskole i Soer*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1872) *Smaaskrifter om den historiske Høiskole*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1877) *Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie, holdte 1838 af Nic. Fred. Sev. Grundtvig*. Udg. af Svend Grundtvig. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1882) *Grundtvig og Ingemann. Brevvexling 1821-1859*. Udg. af Svend Grundtvig. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1924-1926) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig, 1-2*. Udg. af Georg Christensen & Stener Grundtvig. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1968) *Grundtvigs skoleverden i tekster og udkast, 1-2*. Udg. af K.E. Bugge. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1983) *Statsmæssig Oplysning*. Udg. af K.E. Bugge & Vilhelm Nielsen. København.
- Hørby, Kai [1967] "Grundtvigs højskoletanke og Sorø Akademis reform 1842-1849", i *Årbog for Dansk Skolehistorie* 1967. København.
- Jensen, Hans (1931-1934) *De danske Stænderforsamlings Historie 1830-48, 1-2*. København.
- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs Skrifter (Bibliografien,)* 1-4. København.

- Larsen, Ejvind (1974) *Grundtvig – og noget om Marx*. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1992) “Grundtvig og danskhed”, i Feldbæk, Ole red. *Dansk identitetshistorie*, 3. København.
- Marx, Karl & Friedrich Engels (1962) “Zirkularbrief an Bebel, Liebknecht, Bracke u.a.”, i *Marx-Engels-Werke*, 19. Berlin.
- Michelsen, William (1954) *Tilblivelsen af Grundtvigs historiesyn*. København.
- Rønning, Frederik (1911-1914) *N.F.S. Grundtvig. Et bidrag til skildring af dansk åndsliv i det 19. århundrede*, 1-4. København.
- Sorø. *Klostret, Skolen, Akademiet gennem Tiderne. Skrevet af gamle Soranere* (1923-1931) udg. af Soranske Samfund. København.

13 Anvendt webside

- <http://www.mlwerke.de> (1. maj 2011)